

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0824U001885

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 10-05-2024

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Лозова Людмила Вікторівна

2. Liudmila Lozova

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-8687-9543

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 106

Назва наукової спеціальності: Географія

Галузь / галузі знань:

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: 47708 Географія

Дата захисту: 20-06-2024

Спеціальність за освітою: 014.07 Середня освіта (географія)

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): 5786

Повне найменування юридичної особи: Херсонський державний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125609

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 27, Херсон, 73003, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Херсонський державний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125609

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 27, Херсон, 73003, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 39.21.02

Тема дисертації:

1. Патерни внутрішньої міграції населення України під час війни: регіональний аналіз і синтез
2. Patterns of internal migration of the population of Ukraine during the war: regional analysis and synthesis

Реферат:

1. Робота присвячена дослідженню просторових патернів внутрішніх міграційних процесів в Україні, сформованих під впливом воєнних дій, як ключового чинника сучасних суспільних перетворень. Дослідження дає змогу проаналізувати регіональні особливості, просторові тренди і мотиваційні чинники внутрішніх переміщень. Головні результати дисертації базуються на комплексному шести етапному дослідженні з використанням методичних підходів і методів дослідження. У першому розділі дисертації визначено, що сучасні міграції як суспільне явище представляють собою розгалужену систему міграційних переміщень різної тривалості, періодичності, способів реалізації, просторових напрямів, що спричинені різноманітними чинниками і умовами, є відмінними за ознаками добровільності і цілепокладання. Історична ретроспектива міграційних процесів України показала численні приклади не тільки вимушених, але і примусових міграцій та депортацій українського народу в ХХ-ХХІ ст. Масовим сучасним суспільним явищем в контексті формування нових патернів міграційних процесів є поява і законодавче визначення категорії внутрішніх мігрантів – внутрішньо переміщених осіб. Визначено, що у разі повернення ВПО на попереднє

постійне місце проживання, до загально визначених стадій міграційного процесу додається особливий етап – суспільної реінтеграції. Розроблено і апробовано авторські методичні підходи суспільно-географічного дослідження внутрішніх міграцій, що включали: шести етапну програму дослідження, зокрема проведення соціологічного дослідження ВПО як окремої категорії внутрішніх мігрантів. Дослідження включило масові опитування у два етапи загалом 1632 респондентів, а також глибинні інтерв'ю зі 62-ма респондентами. У другому розділі роботи охарактеризовано складні суспільні процеси і виклики, що спричинили війна та окупація частин Донецької та Луганської обл. та анексія АР Крим у 2014 р. Проаналізовано просторові тренди переміщення ВПО в цей період до Київської (разом з м. Київ), Харківської, Дніпропетровської, Херсонської, Запорізької обл. Визначено, що провідними чинниками переміщень є сусідське географічне положення регіонів, схожі традиції соціокультурної і господарської діяльності. Охарактеризовано масштаби, напрямки і регіональні патерни внутрішніх міграційних процесів в Україні впродовж періоду повномасштабного вторгнення з 2022 року. Показано, що основними регіонами – «донорами» ВПО стали Донецька, Харківська, Миколаївська, Запорізька, а згодом і Херсонська області. Натомість, регіонами з найбільшою часткою прийнятих ВПО стали Дніпропетровська, Київська, Харківська, Запорізька, Львівська області. Визначено, що сучасним трендом нових демографічних патернів України є надзвичайна мінливість геодемографічної ситуації у результаті окупації, обстрілів населених пунктів і критичної інфраструктури. У третьому розділі на основі аналізу результатів соціологічного дослідження ВПО встановлено, що ключовими причинами внутрішнього переміщення є підвищена небезпека перебування в рідному місті, відсутність можливості працевлаштування, дефіцит соціальних послуг. Вибір регіону переміщення ВПО здійснюють, зважаючи на критерії безпеки та фінансову спроможність. Результати опитування також показали, що найбільші потреби серед ВПО пов'язані з безпекою, фінансово-гуманітарною стабільністю. Результати глибинних інтерв'ю продемонстрували специфічні мотиваційні чинники, моделі реагування і адаптації до кардинальних суспільних перетворень внаслідок війни. При цьому дослідження показало, що чим довше населення знаходиться в окупації, тим слабкішим стає їх зв'язок з державою і стають складнішими заходи реінтеграції. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації вперше з позиції суспільної географії здійснено комплексний аналіз внутрішніх міграційних процесів українців у XX-XXI ст, зокрема вимушених міграцій, спричинених політичними, історичними, воєнними чинниками; проведене суспільно-географічне дослідження мотиваційних чинників внутрішніх міграційних процесів з урахуванням суспільних потреб ВПО, можливостей працевлаштування, професійної самореалізації та умов адаптації ВПО (на прикладі ВПО м. Одеса); характеризовані мотиваційні чинники, моделі реагування і адаптації населення до реалій широкомасштабного вторгнення і окупації (на прикладі окупованих та прифронтових територій Херсонської області). Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що на основі суспільно-географічного аналізу регіональних патернів і мотиваційних чинників внутрішніх міграційних процесів воєнного часу в Україні обґрунтовано складові успішної стратегії адаптації та суспільної реінтеграції внутрішніх мігрантів внаслідок російсько-української війни. Це дозволило використати результати дисертаційного дослідження при розробці проекту Регіональної Стратегії розвитку та програм комплексного відновлення території Голопристанської міської територіальної громади Херсонської області.

2. The work is dedicated to investigating the spatial patterns of internal migration processes in Ukraine, shaped by the impact of military actions, as a key factor in contemporary societal transformations. The research allows for the analysis of regional peculiarities, spatial trends, and motivational factors of internal population movements. The main results of the dissertation are based on a comprehensive six-stage study, utilizing methodological approaches and research methods. In the first chapter of the dissertation, it is determined that contemporary migrations, as a societal phenomenon, represent a complex system of migration movements of various durations, periodicities, implementation methods, and spatial directions, caused by various factors and conditions, differing in voluntariness and purposefulness. A mass contemporary societal phenomenon in the context of forming new patterns of migration processes is the emergence and legislative definition of a category of internal migrants – internally displaced persons (IDPs). It is determined that in case of IDPs returning to their previous permanent place of residence, a special stage – the societal reintegration of IDPs – is added to the generally recognized stages

of the migration process. Author's methodological approaches of socio-geographical research of internal migrations have been developed and tested, including a six-stage research program, in particular, conducting a sociological study of IDPs as a separate category of internal migrants. The research included mass surveys in two stages, totaling 1632 respondents, as well as in-depth interviews with 62 respondents. The second chapter of the work characterizes complex societal processes and challenges caused by the war and occupation of parts of Donetsk and Luhansk regions and the annexation of Crimea in 2014. Spatial trends of IDP movements during this period to Kyiv (including the city of Kyiv), Kharkiv, Dnipropetrovsk, Kherson, and Zaporizhzhia regions have been analyzed. The scales, directions, and regional patterns of internal migration processes in Ukraine during the period of full-scale invasion since 2022 are also characterized. It is shown that the Donetsk, Kharkiv, Mykolaiv, Zaporizhzhia, and later Kherson regions became the main "donor" regions of IDPs. Conversely, the Dnipropetrovsk, Kyiv, Kharkiv, Zaporizhzhia, and Lviv regions became the regions with the highest proportion of accepted IDPs. It is determined that the extraordinary variability of the geodemographic situation due to occupation, shelling of settlements, and critical infrastructure is a contemporary trend of new demographic patterns in Ukraine. In the third chapter, based on the analysis of the results of a sociological study of IDPs, it is established that the key reasons for internal displacement are increased danger in the native city, lack of employment opportunities, and deficit of social services. The choice of the region of displacement by IDPs is made considering the criteria of safety and financial capability. The survey results also showed that the greatest needs among IDPs are related to security, financial and humanitarian stability, and the opportunity for employment. The results of in-depth interviews demonstrated specific motivational factors, response models, and adaptation to the realities of large-scale invasion and occupation. The scientific novelty of the obtained results lies in the fact that for the first time, from the standpoint of social geography, a comprehensive analysis of internal migration processes of Ukrainians in the 20th–21st centuries, including forced migrations caused by political, historical, and military factors, has been carried out in the dissertation. A socio-geographical study of motivational factors of internal migration processes, taking into account the societal needs of IDPs, employment opportunities, professional self-realization, and conditions of IDP adaptation (on the example of IDPs from Odesa), has been conducted. Motivational factors, response models, and adaptation of the population to the realities of large-scale invasion and occupation (using the example of the occupied and near-frontline territories of the Kherson region) have been characterized. The practical significance of the obtained results lies in the fact that based on the socio-geographical analysis of regional patterns and motivational factors of internal migration processes during wartime in Ukraine, the components of successful adaptation strategies and societal reintegration of internal migrants due to the Russian-Ukrainian war have been substantiated. This allowed using the results of the dissertation research in the development of the project of the Regional Development Strategy and programs of comprehensive recovery of the territory of the Holoprystanska urban territorial community of the Kherson region.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Нове вирішення актуального наукового завдання

Публікації:

- Мальчикова Д. С., Лозова Л. В. Сучасні внутрішні міграції в Україні: тенденції, проблеми, шляхи вирішення. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Географічні науки. 2017. Вип. 6. С. 63–68

- Мальчикова Д. С., Ковальова К.І., Лозова Л. В. Вимушена зміна зайнятості та основні потреби внутрішньо переміщених осіб внаслідок воєнного конфлікту на Сході України та анексії Криму. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Географічні науки. 2018. Вип. 8. С. 92-97.
- Лозова Л. В. Аналіз стратегії розвитку Херсонської міської територіальної громади до 2030 року. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Географічні науки. 2021. Вип. 15. С. 17-26.
- Лозова Л. В. Вимушені міграції українського народу: історична ретроспектива XX-XXI століть та сучасні виклики. Вісник Одеського національного університету Географічні та геологічні науки. 2023. Вип 2 (43). С. 37-48.
- Лозова Л. В. Внутрішні переміщення населення в часи війни: суспільні потреби, адаптація та перспективи інтеграції мігрантів (кейс міста Одеса). Економічна та соціальна географія. 2023. Вип. 90. С. 68-74.
- Pylypenko I., Malchykova D., Vashchenko O., Gryniuk D., Lozova L. Graph theory in the spatial analysis of social systems: methodical techniques of regularities searching. International Multidisciplinary Scientific GeoConference: SGEM. 2021. Vol. 2.1. P. 19-26.
- Лозова Л. В. Особливості промислового комплексу міста Херсон у другій половині XX на початку XIX століття. Наукові записки Херсонського відділу українського географічного товариства. 2022. №13. С. 38-42.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Мальчикова Дар'я Сергіївна
2. Daria S. Malchykova

Кваліфікація: д. геогр. н., професор, 11.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-7197-8722

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Херсонський державний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125609

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 27, Херсон, 73003, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Сегіда Катерина Юріївна
2. Ekaterina Y. Segida

Кваліфікація: д. геогр. н., професор, 11.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-1122-8460

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Мезенцев Костянтин Володимирович
2. Kostyantyn V. Mezentsev

Кваліфікація: д. геогр. н., професор, 11.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-1974-7860

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Код за ЄДРПОУ: 02070944

Місцезнаходження: вул. Володимирська, буд. 60, Київ, 01033, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Молікевич Роман Сергійович
2. Roman S. Molikeyvych

Кваліфікація: к. геогр. н., доц., 11.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-6577-503X

Додаткова інформація:

